

Socialministeriet
Ældre
J.nr. 2011-457
hfp

2. februar 2011

**Notat
om
Redegørelse for regler i serviceloven mv. - bilag til svar på SOU alm. del
nr. 188**

Reglerne i lov om social service (herefter serviceloven) om underretningspligt på børneområdet:

Enhver person, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år udsættes for vanrøgt eller andre forhold, som er til fare for dets udvikling og sundhed, herunder vold, mishandling og seksuelle overgreb m.v., har efter servicelovens § 154 en pligt til at underrette kommunen. Det kan bl.a. være i situationer, hvor borgeren bliver bekendt med, at barnet eller den unge udsættes for vold, mishandling eller seksuelle overgreb.

Personer, der udfører offentlig tjeneste eller offentligt hverv, har en skærpet underretningspligt efter servicelovens § 153. Det betyder, at de er forpligtet til at underrette kommunen, hvis de under deres arbejde får kendskab til forhold, der giver formodning for, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte.

Disse personer har således et særligt ansvar over for børn og unge. Alle offentligt ansatte og folk med offentligt hverv samt visse andre grupper er omfattet af den skærpede underretningspligt. Personer, der er i offentlig tjeneste, er personer, der er ansat til at udfylde offentlige opgaver på vegne af offentlige myndigheder, herunder bl.a. politi, sundhedsvæsenet, domstole, og kommunale forvaltninger med tilhørende institutioner som eksempelvis dagtilbud og skoler.

Den person, der underretter, bliver ikke part i barnets eller den unges sag, og underretteren vil derfor ikke kunne få oplysninger om sagens videre udvikling. Underretteren har således ikke krav på at få oplyst eksempelvis om vedkommendes bekymring for barnet var begrundet, om underretningen fører til, at kommunen iværksætter en undersøgelse af barnet eller den unges forhold, om kommunen iværksætter støtte til barnet eller den unge, samt af hvilken art støtten måtte være. Der er ikke formkrav til, hvordan en underretning skal finde sted. Det kan således både være skriftligt, telefonisk, mundtligt, via e-mail, sms etc. En underretning kan også ske anonymt.

Reglerne om underretningspligt efter §§ 153 og 154 har sammenhæng med, at det efter § 11 påhviler kommunalbestyrelsen at yde rådgivning til vordende forældre, børn, unge, forældremyndighedsindehavere eller andre, der sørger for et barn eller en ung, med henblik på løsning af vanskeligheder i familien.

Underretningspligten skal ligeledes ses i sammenhæng med kommunalbestyrelsens pligt til at udarbejde en undersøgelse af barnets eller de unges forhold eller de vordende forældres situation efter § 50, når kommunalbestyrelsen bliver bekendt med et barn, en ung eller vordende forældre, som kan have behov for særlig støtte.

Regler om omsorgspligt og magtanvendelse efter servicelovens § 82, stk. 1., og kapitel 24

Mens serviceloven ikke indeholder regler om en generel underretningspligt om overgreb mod ældre mennesker, findes der imidlertid i henhold til reglerne om magtanvendelse i serviceloven pligt til at indberette tilfælde af akut fastholdelse, der på baggrund af risiko for personskade udføres af f.eks. personale i plejecentre, til kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 126. Ethvert andet indgreb i selvbestemmelsesretten eller anden brug af magtanvendelse må som udgangspunkt kun ske efter en myndighedsafgørelse, jf. lovens kapitel 24. Når en myndighedsafgørelse, som giver tilladelse til sådanne indgreb, finder anvendelse, skal indgrebet desuden som udgangspunkt indberettes til kommunalbestyrelsen.

Lovens regler om lovlig magtanvendelse søger at begrænse magtanvendelse mest muligt, således at det sikres, at den nødvendige omsorg gives under størst mulig hensyntagen til den enkeltes ret til selvbestemmelse.

Servicelovens § 82, stk. 1, fastsætter, at "*Kommunalbestyrelsen skal yde hjælp efter denne lov i overensstemmelse med formålet, jf. § 81, til personer med betydeligt nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte. Hjælpen kan dog ikke ydes ved brug af fysisk tvang*". Af denne bestemmelse følger en omsorgspligt, som udgør en væsentlig rolle i forebyggelsen af overgreb mod de svageste ældre på f.eks. plejecentre. Kommunalbestyrelserne er således i medfør af § 82, stk. 2, pålagt en pligt til aktivt at undgå omsorgssvigt overfor den beskrevne målgruppe. Formålet med omsorgspligten er at øge den enkeltes selv- og medbestemmelse, værdighed og sociale tryghed samt at forbedre den enkeltes generelle handlemuligheder og livsvilkår.

Servicelovens kapitel 24 giver hjemmel til magtanvendelse i særlige situationer og er således undtagelsesbestemmelser i forhold til den ovenfor beskrevne bestemmelse i § 82, stk. 1. om, at hjælp ikke kan ydes ved brug af fysisk tvang. Magtanvendelse dækker over fysiske indgreb i selvbestemmelsesretten og kan, når det vurderes absolut nødvendigt, anvendes i forhold til "*personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der får personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand mv. efter §§ 83-87, behandling efter §§ 101 og 102 eller aktiverende tilbud efter §§ 103 og 104, og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 125-129. Det er en forudsætning, at der foreligger den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne*" (§ 124 a).

Formålet med magtanvendelse efter servicelovens kapitel 24 vil typisk være at udøve helt nødvendig omsorg for en borger, der modsætter sig hjælpen. Fx kan der være tale om en borger, der sætter sig midt på en stærkt trafikeret vej

og nægter at flytte sig. Der er meget strenge krav til, i hvilke tilfælde der kan benyttes lovlig magtanvendelse. Magtanvendelse må kun benyttes, når en indsats vurderes absolut nødvendig – fx pga. risiko for personskade. Det er et væsentligt formål med magtanvendelsesreglerne at give plejepersonalet gode redskaber til at yde den bedst mulige omsorg under størst mulig hensyntagen til den enkeltes ret til selvbestemmelse. Hermed begrænses således også risikoen for overgreb mod ældre og personale. (Se i øvrigt vejledning nr. 8 til serviceloven for nærmere redegørelse for magtanvendelsesreglerne).

Regler om værgemål og om kommunalbestyrelsens tilsynspligt

For personer, der mere permanent er ude af stand til at tage vare på sig selv, kan der henvises til, at værgemålsloven giver såvel pårørende som kommunalbestyrelsen mulighed for at ansøge om tildeling af et værgemål, når en borger ikke selv er i stand til at tage vare på sine økonomiske eller personlige forhold.

En værge er en offentligt beskikket og kontrolleret interessevaretager for personer, der på grund af nedsat eller manglende handleevne ikke selv kan tage vare på deres økonomiske og / eller personlige forhold. Kommunen kan fx anmode om, at der beskikkes en værge, hvis man mener, at fx familie til en særligt sårbar borger udnytter vedkommende økonomisk. Det er statsforvaltningerne, der træffer afgørelse om værgemål, og reglerne henhører under Justitsministeriet.

Serviceovens § 82, stk. 2, forpligter kommunalbestyrelsen til *"at påse, om der er pårørende eller andre, der kan inddrages i varetagelsen af interesserne for en person med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Kommunalbestyrelsen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede statsforvaltningen om at beskikke en værge efter værgemålsloven."*

Kommunalbestyrelsens tilsynspligt udgør også en beskyttelse mod overgreb mod ældre. "Det fremgår af §§ 15 og 16 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, at kommunalbestyrelsen har ansvaret for og beslutter, hvordan kommunen skal planlægge og udføre sin virksomhed på det sociale og sundhedsmæssige område efter den sociale lovgivning.

Kommunalbestyrelsen har pligt til at føre tilsyn med, hvordan de kommunale opgaver løses. Tilsynet omfatter både indholdet af tilbuddene og den måde, opgaverne udføres på.

De generelle bestemmelser i retssikkerhedsloven om tilsyn suppleres af særlige bestemmelser i serviceovens §§ 148 og 151. Disse bestemmelser omfatter regler om kommunalbestyrelsens forpligtelse til at føre et personorienteret tilsyn og til at føre et driftsorienteret tilsyn. Herudover indeholder serviceloven en særlig tilsynsbestemmelse for plejeboliger. Som led i sin tilsynsforpligtelse skal kommunalbestyrelsen ifølge serviceovens § 151, stk. 2, hvert år foretage mindst ét uanmeldt tilsynsbesøg på plejehjem m.v., jf. § 192, i plejeboligbebyggelser, der er omfattet af lov om almene boliger m.v. eller lov om boliger for ældre og personer med handicap, og i andre, tilsvarende boligenheder i kommunen. Tilsynet omfatter indsatsen over for de beboere og lejere, der modta-

ger kommunale serviceydelser. Tilsynet må ikke varetages af leverandører eller personer, der udfører opgaver på området."